

Corespondența lui Aurelian Sacerdoțeanu cu Fritz Valjavec

ILEANA-MARIA RATCU

În fondul personal *Aurelian Sacerdoțeanu*, aflat la Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale din București, este păstrată o vastă corespondență, pe care profesorul și arhivistul a purtat-o cu numeroase personalități ale vieții științifice și culturale românești și care numără peste 5000 de scrisori, de o deosebită importanță pentru întregirea informațiilor legate de activitatea și opera acestuia, precum și pentru înțelegerea aprofundată a cadrului social-istoric.

Articolul de față aduce în atenție trei scrisori inedite, care nu se află păstrate în fondul personal menționat mai sus, și care atestă relațiile științifice avute de Aurelian Sacerdoțeanu cu spațiul german, în acest caz cu directorul de mai târziu (1955-1960) al Institutului de Studii Sud-Est Europene din München, profesorul Fritz Valjavec¹.

Fritz Valjavec reprezintă pentru cercetarea istorică sud-est europeană o personalitate marcantă, de certă valoare, care prin activitatea sa susținută a contribuit imens la dezvoltarea acesteia, pe de o parte, și la strângerea relațiilor spațiului sud-est european cu Germania, pe de alta. Südost-Institut, așa cum este cunoscut Institutul de Studii Sud-Est Europene din München, a fost înființat în 1930, avându-l încă din 1935 drept asiduu colaborator pe Fritz Valjavec, de numele căruia se leagă și apariția, în 1936, a primului număr al revistei Institutului, „Südostdeutsche Forschungen“. Revista își va păstra acest nume până în 1940, când va căpăta titulatura sub care este cunoscută și astăzi, „Südost-Forschungen“.

Pentru ca revista Institutului din München să reflecte într-adevăr preocupările istoricilor și cercetătorilor, în general, din întreg spațiul sud-est european, Fritz Valjavec a inițiat și a purtat, între 1934² și 1950, o cuprinzătoare corespondență³ cu un număr remarcabil de personalități științifice. Spațiul

¹ Cu privire la Fritz Valjavec, vezi Karl Nehring, *Geschichte des Südost-Instituts. 1930-1990*, în *Mathias Bernath zum siebzigsten Geburtstag*, R. Oldenbourg, München, 1990, p. 23-26, și Ileana-Maria Rădău, *Corespondența lui Teodor Bălan cu Fritz Valjavec*, în „Hrisovul” VIII/2002, p. 200-201.

² 1934 este anul în care a luat naștere ideea tipăririi revistei Institutului din München, de care Fritz Valjavec și-a legat indisolubil numele. Încă de atunci datează primele scrisori trimise de acesta în eforturile sale de a-și atrage colaboratori de valoare.

³ Corespondența lui Fritz Valjavec a fost păstrată la Südost-Institut din München, fiind apoi transferată la Arhivele Statului din Bavaria. Prin bunăvoința

românesc este reprezentat în această corespondență prin nume sonore ale vieții culturale și științifice din perioada interbelică. Printre ei își află locul și Aurelian Sacerdoțeanu, alături de Nicolae Iorga, Ion Nistor, Teodor Bălan, Silviu Dragomir, Ion Lupaș, Sextil Pușcariu, Iorgu Iordan, Constantin Giurescu, pentru a da numai câteva exemple.

Încă din timpul vieții, Fritz Valjavec a avut intenția ca întinsa sa corespondență să fie accesibilă cercetărilor viitoare, astfel că scrisorile sale din perioada 1934-1940 au fost legate de acesta în 20 de volume. Pentru următorii 10 ani, ordonarea corespondenței s-a realizat mai târziu⁴. Scrisorile au fost ordonate cronologic, și ceea ce este foarte util pentru cei interesați, Fritz Valjavec a făcut copii de pe scrisorile trimise de el, astfel că avem la dispoziție întregul schimb de informații dintre el și corespondenții săi.

Corespondența cu Aurelian Sacerdoțeanu, deși nu cuprinde decât cele trei scrisori menționate mai sus, dovedește, o dată în plus, nivelul înalt la care se putea duce o corespondență între doi oameni de cultură, respectul și admirația reciprocă pe care și le purtau. Apreciem în mod deosebit stilul epistolar al celor doi iluștri contemporani.

Prima scrisoare este trimisă de Aurelian Sacerdoțeanu lui Fritz Valjavec, la 5 mai 1939, dată la care se afla deja în funcția de director general al Arhivelor Statului, conducând, în același timp, și Școala de Arhivistică. Fritz Valjavec fusese din 1937 deja însărcinat cu conducerea administrativă a Institutului, răspunzând, totodată, după cum am mai spus, de controlul științific al seriei de monografii editate de Institutul german și al revistei „Südostdeutsche Forschungen“. Conținutul scrisorii ne îndreptățește să presupunem că existase un schimb de scrisori și cu Constantin Moisil, cel care îi precedase lui Sacerdoțeanu în fruntea Arhivelor Statului. Sacerdoțeanu îi trimisese profesorului german *Repertoriul documentelor Țării Românești* datorat Martei Andronescu⁵, dar

domnului director al Institutului, prof. dr. Edgar Hösch, și a directorului adjunct, prof. dr. Karl Nehring, am avut acces la acest fond cu ocazia unui stagiu de cercetare la München. Țin să le mulțumesc, încă o dată, pentru sprijinul acordat în întreprinderea mea.

⁴ Corespondența lui Fritz Valjavec face obiectul unui articol al domnului prof. dr. Karl Nehring, care întocmește un inventar cu toate personalitățile și instituțiile științifice, de cultură și învățământ cu care profesorul german a avut contacte, cuprinzând informații și cu privire la anii în care s-a desfășurat corespondența. Vezi Karl Nehring, *Der Briefwechsel von Fritz Valjavec 1934-1950. Personen und Institutionen*, în „Südost-Forschungen“, 53 (1994), p. 323-354. Tot aici se menționează că scrisorile din perioada 1940-1950 au fost ordonate de prof. dr. Karl Nehring, beneficiind de ajutorul doamnei Ute Schumann.

⁵ Marta Andronescu, *Repertoriul documentelor Țării Românești publicate până azi, vol. I, 1290-1508*, cu o prefață de prof. A. Sacerdoțeanu, București, 1937, 234 p. (Școala superioară de arhivistică și paleografie, Cursul de diplomatică, VIII).

confirmarea primirii lucrării o va primi Constantin Moisil. Totuși, în lista cuprinzând personalitățile și instituțiile cu care Fritz Valjavec a avut un schimb de scrisori, numele lui Constantin Moisil nu apare. În această primă scrisoare, Aurelian Sacerdoțeanu își exprimă dorința de colaborare, menționând primirea unor numere ale revistei „Südostdeutsche-Forschungen” și lipsa unuia dintre ele. Promite trimiterea „Revistei Arhivelor”, de îndată ce va apărea. Este interesant că Sacerdoțeanu, care cunoștea limba germană, îi scrie lui Fritz Valjavec în „limba neamului său”, știind că acesta avea cunoștințe de limbă română⁶.

A doua epistolă reprezintă răspunsul la prima scrisoare, fiind trimisă din München la 23 mai 1939. Prin această scrisoare, Fritz Valjavec îl invită pe Sacerdoțeanu să colaboreze la revista Institutului german, menționând un aspect important pentru orientarea științifică a revistei, și anume că temele de interes ale publicației nu se axează numai pe relațiile româno-germane, ci se referă și la chestiuni legate de istoria spațiului sud-est european, în general. De altfel, această scrisoare anunță cu un an mai devreme mutarea centrului de interes al revistei spre istoria și cultura spațiului Sud-Estului european în sine, schimbare ce va fi consfințită în 1940 prin noul nume al revistei, „Südost-Forschungen”. Cercetând numerele revistei, nu întâlnim, din păcate, nici o contribuție a lui Aurelian Sacerdoțeanu în paginile sale. Interesul pentru publicațiile Arhivelor Statului, precum și pentru cele ale Școlii de Arhivistică este exprimat explicit, Valjavec propunându-și prezentarea lor în rubrica de recenzii a revistei germane. De exemplu, întâlnim ampla prezentare a lucrării inițiate de Aurelian Sacerdoțeanu, *Inventarul Arhivelor Statului*, apărută la București în 1939, prezentare datorată lui P. P. Panaitescu⁷.

A treia scrisoare, trimisă tot de Fritz Valjavec, la 7 februarie 1940, este, poate, cea mai semnificativă dintre toate, deoarece este redactată în urma vizitei profesorului german la Arhivele Statului din București. Cuvintele de laudă exprimate de Valjavec dovedesc, cu prisosință, admirația acestuia pentru felul în care se prezenta instituția Arhivelor Statului din București la acea dată, atât din punctul de vedere al dotării, cât și din cel al nivelului cercetărilor științifice. Cred că se poate afirma fără exagerare că în acea perioadă Arhivele Statului se aflau la același nivel cu alte instituții similare din străinătate, în ciuda greutăților

⁶ Fritz Valjavec era profund preocupat de istoria Sud-Estului european. Născut în 1909, în capitala Monarhiei Austro-Ungare, urmează școala primară și secundară la Werschetz (Vrșac), în Banatul sârbesc, continuând, din 1924, la Budapesta și desăvârșindu-și studiile universitare la München. Era firesc ca o personalitate animată de asemenea preocupări să fie interesată și de cunoașterea diferitelor limbi sud-est europene.

⁷ „Südost-Forschungen“, 2-3/1940, p. 693-695.

financiare cu care se confruntau și atunci⁸. Valjavec apreciază, de asemenea, amabilitatea cu care a fost primit la București. Deja între Súdost-Institut și Arhivele Statului se statornicise un schimb permanent de publicații.

Trebuie spus că într-adevăr Biblioteca Súdost-Institut pune la dispoziția cititorilor săi „Revista Arhivelor”, deținând toate numerele vechi, dar și numerele până în 1989 fiind bine reprezentate. În ceea ce privește publicația Școlii de Arhivistică, inițiată tot de profesorul Aurelian Sacerdoțeanu, „Hrisovul”, trebuie spus că seria veche a revistei este completă, iar prin schimbul de publicații inițiat de Facultatea de Arhivistică cu Súdost-Institut s-au adăugat și numerele seriei noi. Sperăm să continuăm buna tradiție a colaborării cu prestigiosul Súdost-Institut din München, inaugurată de înaintași.

ANEXE

I

1939 mai 5, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Fritz Valjavec.*

București, 5. V. 1939

Str. Arhivelor 4

D-lui Director
Dr. Fritz Valjavec
München

Mult Stimat Domnule Director,

Dl. prof. Const. Moisil are amabilitatea să-mi comunice răspunsul Dv. la primirea *Repertoriului de documente* alcătuit de d-na Marta Andronescu.

Îngăduiți-mi să vă comunic mai întâi că, în urma retragerii D-sale la pensie, mi s-a încredințat mie postul de Director general al Arhivelor Statului nostru. În această calitate, și în aceea de director al Școalei de Arhivistică, mi-am îngăduit a vă trimite lucrarea amintită. Vom face același lucru și cu studiile ce vom tipări de acum înainte. Dorința noastră este să ajungem la o cât mai strânsă colaborare și înțelegere spirituală, atât de necesare ființei noastre umane.

⁸ Vezi Aurelian Sacerdoțeanu, *Dare de seamă despre Arhivele Statului făcută către Consiliul de perfecționare (1 ianuarie-31 decembrie 1940)*, în „Revista Arhivelor”, IV, 2, 1941, p.335-378.

Dl. Moșil ne-a predat și „Südostdeutsche-Forschungen” III, 1, 2 și 4 (ne lipsește III, 3), pentru care vom trimite în schimb „Revista Arhivelor”, de îndată ce-și va lua apariția.

Primiți salutările noastre cele mai cordiale,

Prof. dr. Aurelian Sacerdoțeanu

P.S. Pentru o mai grabnică corespondență, pentru mine, îngăduiți-mi să vă scriu în limba neamului meu, care – mi s-a spus – vă este cunoscută.

II

1939 mai 23, München. *Fritz Valjavec către Aurelian Sacerdoțeanu.*

23. Mai 1939

Herrn

Prof. Dr. Aurelian Sacerdoțeanu

Bukarest

Sehr verehrter Herr Direktor!

Sehr danke ich Ihnen für Ihr liebenswürdiges Schreiben vom 5.5. Ich freue mich aufrichtig, daß Sie es waren, der die Zusendung der Arbeit von Frau Marta Andronescu veranlaßt hat und würde Sie sehr bitten, uns auch in Zukunft die Veröffentlichungen der Schule für Archivistik uns zur Besprechung zugehen zu lassen. Falls wir noch einige ältere Werke Ihrer Schriftenreihe erhalten könnten, wäre ich sehr verbunden. Ich würde gerne als Gegenleistung Veröffentlichungen unseres Instituts zur Verfügung stellen, die für Ihre Stelle vielleicht nicht ganz ohne Interesse sind.

Bei dieser Gelegenheit möchte ich Sie übrigens noch einmal herzlichst zur Mitarbeit an unseren „SODF“ einladen. Ausdrücklich bemerken möchte ich dabei, daß uns nicht nur etwa Fragen der deutschrumänischen Beziehungen interessieren, sondern im gleichen Maße auch rein rumänische Probleme. Ich würde es auch persönlich außerordentlich begrüßen, wenn Sie uns bei Gelegenheit etwas zur Verfügung stellen könnten.

Mit den verbindlichsten Empfehlungen bin ich,

Ihr aufrichtig ergebener

F. V.

Traducere:

23 mai 1939

Domnului
Prof. dr. Aurelian Sacerdoțeanu
București

Stimate Domnule Director,

Vă mulțumesc foarte mult pentru amabila dvs. scrisoare din 5 mai. Mă bucur sincer că dvs. ați fost cel care mi-a trimis lucrarea doamnei Marta Andronescu și v-aș ruga foarte mult ca și pe viitor să ne trimiteți publicațiile Școlii de Arhivistică spre a le recenza. V-aș rămâne foarte îndatorat, dacă am putea primi și alte lucrări mai vechi din seria publicațiilor dvs. Am dori în schimb să vă punem la dispoziție publicațiile institutului nostru, care poate nu sunt fără interes pentru preocupările dvs.

Cu această ocazie doresc să vă mai invit o dată călduros să colaborați la revista noastră, „Südostdeutsche Forschungen“. În mod expres aș vrea să subliniez că nu suntem interesați numai de relațiile româno-germane, ci în aceeași măsură de probleme legate strict de România. Dacă ați putea ocazional să ne puneți ceva la dispoziție, eu personal aș saluta aceasta cu mare bucurie.

Cu cele mai amabile salutări rămân al dvs. sincer
F.V.

III

1940 februarie 7, München. *Fritz Valjavec către Aurelian Sacerdoțeanu.*

7. Februar 1940

Herrn
Prof. Dr. Aurelian Sacerdoțeanu,
Generaldirektor des Staatsarchivs
Bukarest

Sehr verehrter Herr Direktor!

Nach München zurückgekehrt, ist es mir eine angenehme Pflicht, Ihnen für die freundliche Aufnahme zu danken, die im Bukarester Staatsarchiv gefunden habe. Der Geist des Engagements und die Vorzüglichkeit der

Einrichtung und wissenschaftlichen Abfertigung hinterließ in mir angenehmste Eindrücke vom Stand des rumänischen Archivwesens.

In der Zwischenzeit habe ich Ihre Austauschsendung erhalten und bestätige sie mit bestem Dank. Ich habe bereits veranlaßt, daß Ihnen als Gegenleistung die für Sie in Frage kommenden Veröffentlichungen unseres Instituts zugesandt werden. Sie werden diese Sendung wohl schon erhalten haben. Sie werden in Zukunft unsere Zeitschrift „SODF“ regelmäßig erhalten. Sehr dankbar wäre ich aber, wenn ich von der „Revista Arhivelor“ nach Möglichkeit noch Heft 1-5 erhalten könnte. Ich würde einen großen Wert darauf legen, diese wertvolle Zeitschrift vollständig in der Institutsbibliothek zu besitzen.

In der Hoffnung auf ein baldiges Wiedersehen bin ich mit den verbindlichsten Empfehlungen aufrichtig Ihr

F. V.

Traducere:

7 februarie 1940

Domnului
Prof. dr. Aurelian Sacerdoțeanu
Director General al Arhivelor Statului
București

Întors la München, am plăcuta datorie de a vă mulțumi pentru prieteneasca primire de care am avut parte la Arhivele Statului din București. Spiritul prevenitor și dotarea excelentă a instituției și nivelul științific mi-au lăsat cele mai plăcute impresii cu privire la nivelul arhivisticii românești.

Între timp am primit trimiterea dvs. poștală și o confirm pe această cale cu mari mulțumiri. Am aranjat deja ca publicațiile Institutului nostru, care vă interesau, să vă fie trimise la schimb. Probabil că le-ați și primit deja. Pe viitor veți primi revista noastră „Südostdeutsche Forschungen“ în mod regulat. V-aș fi foarte recunoscător dacă am mai putea primi din „Revista Arhivelor” numerele 1-5, în măsura în care este posibil. Consider că este foarte important să deținem în biblioteca Institutului toate numerele acestei reviste de valoare.

În speranța că ne vom revedea curând, rămân cu cele mai amabile salutări, al dvs. sincer

F.V.